

Bowie och Spengler

Tillbaka till civilisationen efter en Lapplandsvandring upp till Ishavet. Vi dricker öl i tågkorridoren och talar ditt och datt om världens gång medan David Bowies filmlåt "This is not America" ljuder ur mobilens Youtube. Följande dag noterar jag att låten ofta används på nätet som signatur för 9/11, det förödande terrordådet i New York för snart 10 år sedan.

Det blir en massa snack om detta terrordåd under de närmaste dagarna. På personlig nivå vittnas det om var, när och hur man konfronterades med de horribla nyheterna från Manhattan denna tisdagseftermiddag i september 2001. Och på mer allmän nivå torde diskussionen kring Förenta staternas utveckling sedan dess, inte minst som terrordådet drev det amerikanska imperiet in i två misslyckade krig, som så fatalt rubbade dess världshegemoni och statsfinanser.

Den stora frågan är om 9/11 blev början på Förenta staternas svanesång som ett globalt imperium. Historien upprepar aldrig sig själv men det finns händelser i varje civilisation eller högkultur som kunde betecknas som vändpunkter i deras uppgång och fall. För det brittiska imperiet, som ju är den närmaste parallellen, infann sig detta ögonblick i augusti 1914. Britterna gick segrande ur första världskriget men blev så skuldsatta att de aldrig lyckades återhämta sig utan stegvis förlorade sina kolonier och därmed sitt världsherravälde.

Den spektakulära vändpunkten är ändå sällan själva orsaken till imperiets söndervittring. Den är snarast ett slumpmässigt resultat av ett antal långvariga samhällsprocesser. Intressant nog råkade den tyske filosofen Oswald Spengler komma in på samma tema för precis ett sekel sedan. Senhösten 1911 blev han så övertygad om att den europeiska civilisationen drev mot ett kulturellt självmord att han börja författa boken *Västerlandets undergång, Der Untergang des Abendlandes*.

Verket utkom i två volymer åren 1918 och 1922 och blev på grund av världskrigets jättelika konsekvenser en global försäljningsframgång. Spenglers tes om att högkulturer inte utvecklas lineärt och rationellt utan cykliskt och organiskt har därför alltså ett betydande inflytande på vårt sätt att gestalta världshistorien. Redan samtidigt pekade på uppenbara svagheter i Spenglers visioner. Den mest uppenbara är att han blundar för det faktum att ingen högkultur eller civilisation är en ö. Ingen samhällsform är ett slutet system, alla civilisationer tar intryck av andra och är på så sätt inflätade i varandra.

Därför är det alldeles för tidigt att säga något slutgiltigt om alla följder av terrordåden i september 2001. Vi vet att de lockade Förenta staterna in i dyrköpta militära äventyr. Men vi vet ännu inte om detta var just de motgångar som amerikanerna behövde för att få kontroll över sig själva och besinna sitt globala agerande. Om så inte sker kanske vi däremot kommer att minnas 9/11 som droppen som fick bägaren att rinna över.

Henrik Meinander, HBL 30.8.2011